

2ο ΒΡΑΒΕΙΟ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΡΟΥΜΠΙΝΑ ΓΚΟΥΓΙΟΥΜΤΖΑΝ
ΕΝΙΑΙΟ ΛΥΚΕΙΟ ΑΓ. Ι. ΡΕΝΤΗ
ΙΔΡΥΜΑ
Α΄ ΤΑΞΗ
ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ

ΤΙΤΛΟΣ : «ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΧΩΡΙΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ»

Υπήρχαν βράδια που ο ύπνος με εγκατέλειπε. Μου έκλεινε τις πόρτες του ονείρου, όπου το υποσυνείδητο μπλέκεται με το εξωπραγματικό και με άφηνε μόνο, να ακούω το σιωπηλό τραγούδι της νύχτας και να αναλογίζομαι τη ζωή και τον άνθρωπο. Βράδια, που ο ήχος της βροχής στο περβάζι του παραθύρου μου, δεν με άφηνε να κοιμηθώ. Αυτός ο ήχος ήταν που στις βροχερές νύχτες του φθινοπώρου, έδινε τροφή στις σκέψεις και στις αναμνήσεις μου. Αναμνήσεις...

Ήταν ένα από αυτά τα βράδια, όταν ξύπνησα με ελαφρύ πονοκέφαλο και ανασηκώθηκα για να δω την ώρα. Ήταν τρεις. Παρά τα πενήντα μου χρόνια, σηκωνόμουν με σχετική ευκολία από το κρεβάτι. Ίσως έφταιγε το γεγονός ότι γυμναζόμουν κάθε πρωί και ακολουθούσα μια υγιεινή διατροφή. Κοίταξα έξω από το παράθυρο τα φώτα της γέφυρας του Καρόλου και τα αγάλματα, που από μακριά φάνταζαν σκοτεινές, αθάνατες φιγούρες οι οποίες στοιχειώνουν τα νερά του Βαλτάβα. Έχω ταξιδέψει σε πολλές χώρες της Ευρώπης και η Πράγα είναι πραγματικά η πιο μαγική πόλη που έχω δει. Είναι ένας τόπος που μοιάζει να έχει ξεφύγει από τις σελίδες ενός παραμυθιού και ειδικά την νύχτα, την καλύπτει ένα πέπλο μυστηρίου.

Αυτή, λοιπόν, την νύχτα, καθώς χάζευα τον βροχερό ουρανό, που ανυπομονούσε για μια ακόμη φορά να δροσίσει τα γραφικά σοκάκια της πόλης, μια ιδέα, σαν ξαφνική αστραπή που χτυπάει ένα μοναχικό, ανεμοδαρμένο δέντρο, με ξύπνησε από τον λήθαργο στον οποίον ήμουν βυθισμένος.

Αναλογιζόμουν τη μαρτυρική ζωή μερικών ανθρώπων, που στερούνται τα ομορφότερα δώρα της φύσης. Τους κουφούς, τα διάσημα αυτά αστέρια του βουβού κινηματογράφου, που δεν γνώρισαν ή έχασαν τη γλυκιά μελωδία που συνοδεύει τη ζωή. Αλλά και τους τυφλούς, οι οποίοι ζουν σ' ένα κόσμο που χρωματίζεται από την φαντασία τους, ένας πίνακας που τον ζωγραφίζουν οι υπόλοιπες αισθήσεις. Τότε,

σκέφτηκα να καταγράψω την ιστορία ενός ανθρώπου, που στερήθηκε το ίδιο το νόημα της ζωής. Ενός ανθρώπου, που αγάπησα και θεώρησα πραγματικό μου φίλο.

Μέσα από το σκονισμένο βιβλίο των αναμνήσεών μου, αναδύθηκε η μορφή του και η ευγενική του φυσιογνωμία. Θυμόμουν το πρόσωπό του τόσο καθαρά, όσο και τις στιγμές που είχαμε ζήσει μαζί. Είχαν περάσει χρόνια από τότε που άφησε την τελευταία του πνοή στο κρεβάτι του νοσοκομείου. Αλλά άφησε κι εμένα, γεμάτο θλίψη και πίκρα στην καρδιά. Αυτό που με πονούσε όμως περισσότερο ήταν ότι είχε βάλει ο ίδιος τέλος στην ζωή του.

Το όνομά του ήταν Φιλίπ Φρίγκελμαν. Μια βασανισμένη ύπαρξη, που όχι μόνο χάθηκε αλλά και δεν έζησε ποτέ. Ήταν ένα ξεχωριστό άτομο, ίσως το μόνο άτομο που αναγνώριζε την αξία της ανθρώπινης φύσης. Κι αυτό γιατί όταν στερείσαι κάτι καταλαβαίνεις πόσο σημαντικό είναι.

Αυτός ο άνθρωπος, ήταν καταδικασμένος να ζει μια ζωή χωρίς αυτές τις ζωντανές εικόνες, που έχει ο καθένας μας στο μυαλό του, χωρίς τις αναμνήσεις. Κι όμως, δεν είχε χάσει τη μνήμη του, ούτε και είχε κάποια μορφή ανίατης ασθένειας. Ήταν μια κατάρα που του στοίχειωνε τη ζωή από την ημέρα που γεννήθηκε. Όμως, ποια ζωή ; Τι ζωή μπορεί να έχει κάποιος, που δε θυμάται καν ότι έχει ζήσει ;

Οι εμπειρίες έρχονταν κι έφευγαν αφήνοντας, απλά, συναισθήματα. Συχνά μου έλεγε, πως οι ευχάριστες εμπειρίες, του άφηναν ένα αίσθημα αγαλλίασης και χαράς, ενώ οι δυσάρεστες, πόνο. Έτσι μπορούσε να καταλάβει αν είχε συμβεί κάτι καλό ή κάτι κακό, χωρίς όμως να θυμάται τι. Ωστόσο, αυτά τα συναισθήματα κατέληγαν πάντα σε μια αίσθηση πίκρας και απογοήτευσης, που τον οδηγούσαν στην απόγνωση. Και αυτό, γιατί ήξερε τη μοίρα του.

Εγώ ήμουν πάντοτε κοντά του από τότε που ήμασταν παιδιά. Τον καθοδηγούσα και τον βοηθούσα όποτε είχε πρόβλημα. Είχαμε γνωριστεί, όταν πηγαίναμε γυμνάσιο, σ' ένα χωριουδάκι κοντά στην Πράγα, το Πχέρι. Είχε μετακομίσει πρόσφατα στο χωριό και ήταν καινούριος μαθητής στην τάξη. Καθώς μου άρεσε να κάνω νέες γνωριμίες τον πλησίασα και πιάσαμε την κουβέντα. Έτσι αρχίσαμε να κάνουμε παρέα, όμως το πραγματικό δέσιμο μεταξύ μας, δημιουργήθηκε αργότερα.

Μπορεί να ακούγεται ασήμαντη η αιτία ή και η αφορμή, που μας έφερε πιο κοντά, αλλά για μένα τότε ήταν πολύ σημαντικό. Ένα αυγουστιάτικο απόγευμα, είχαμε πάει με τον Φιλίπ μια βόλτα, στο κέντρο της Πράγας. Είχαμε πάρει εκείνο το μικρό, πράσινο λεωφορείο, που έκανε το δρομολόγιο από το χωριό στην πόλη. Περάσαμε ένα αξέχαστο απόγευμα, αλλά εξαιτίας κάποιου τεχνικού προβλήματος στο λεωφορείο, την ώρα της επιστροφής, αργήσαμε να γυρίσουμε σπίτι.

Οι γονείς μου ήταν έξαλλοι. Ήταν η πρώτη φορά που μου φώναζαν έτσι. Δε με άφησαν να μπω στο σπίτι και μου είπαν ειρωνικά να νοικιάσω σπίτι στη Πράγα. Στην αρχή νόμιζα πως αστειεύονταν, μα όταν άρχισα να συνειδητοποιώ τι συνέβαινε, πανικοβλήθηκα. Τότε ήταν που ο Φιλίπ πρότεινε να κοιμηθώ σπίτι του την νύχτα.

Εκείνη τη νύχτα λοιπόν, η μητέρα του, την ώρα που ο Φιλίπ κοιμόταν, με ξύπνησε για να μου μιλήσει. Στην αρχή ξαφνιαστήκα, όμως η αλήθεια είναι ότι αυτά που μου είπε με ξάφνιασαν ακόμα περισσότερο.

«Πρέπει να σου πω κάτι πολύ σημαντικό, είπε. Παρατηρώ ότι κάνετε πολύ παρέα με τον Φιλίπ τον τελευταίο καιρό, κι αφού είσαι τόσο καλός του φίλος, σκέφτηκα πως πρέπει να ξέρεις».

«Να ξέρω τι;» είπα με ανησυχία.

«Ο Φιλίπ δεν είναι σαν τα άλλα παιδιά. Σε παρακαλώ, μην του πεις ότι κάναμε αυτή τη κουβέντα. Θα πρέπει να έχεις παρατηρήσει σ' αυτό το διάστημα που γνωρίζεστε, ότι δεν συγκρατεί πράγματα. Ξεχνάει εύκολα».

«Εγώ, νομίζω πως πολλές φορές είναι αφηρημένος» είπα χωρίς να καταλαβαίνω τι ήθελε να μου πει.

«Καρλ, ο Φιλίπ δεν θυμάται το παρελθόν του».

«Έχει αμνησία;» ρώτησα ξαφνιασμένος.

«Όχι, δεν είναι αμνησία, ούτε και κάποια άλλη ασθένεια. Έχουμε πάει στους καλύτερους γιατρούς της Πράγας. Κανένας δεν κατάφερε να εξηγήσει αυτό που συμβαίνει στο γιο μου. Απ' ό,τι είπανε, θυμάται τα βασικά, όπως την ταυτότητά του, την καταγωγή του και άλλα, δεν έχει κανένα χτύπημα, ούτε και παρουσιάζει κανένα χαρακτηριστικό σύμπτωμα ώστε να συνδέσουν την περίπτωση του με κάποια

γνωστή ασθένεια. Απλώς, ξεχνάει αυτά που έχει ζήσει μετά από κάποιο χρονικό διάστημα. Πώς να στο εξηγήσω... Δε, δεν έχει αναμνήσεις...»

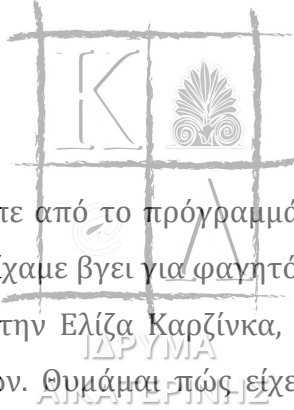
Τα τελευταία, αυτά λόγια, αποτυπώθηκαν στο μυαλό μου και ηχούσαν στα αυτιά μου για αρκετή ώρα αφού ξάπλωσα, καρφώνοντας το βλέμμα μου στο ταβάνι. Αυτά τα λόγια με είχαν πληγώσει πολύ και κατάλαβα, πόσο σημαντικός ήταν για μένα ο Φιλίπ. Εκείνο το βράδυ αποφάσισα, ότι θα έκανα τα πάντα γι' αυτόν, θα ήμουν πάντα δίπλα του.

Έτσι και έγινε. Περάσαμε όλα τα σχολικά μας χρόνια μαζί. Δυσκολευόταν αρκετά στα περισσότερα μαθήματα, λόγο του προβλήματός του. Μπορεί να θυμόταν τα θεμελιώδη και τα κατάφερνε στα θετικά μαθήματα, όμως σε γενικές γραμμές δεν μπορούσε να αντεπεξέλθει στις απαιτήσεις του σχολείου. Δυσκολευόταν ιδιαίτερα στην ιστορία. Πάντα ζητούσε την βοήθειά μου. Πέρα από αυτά, ήταν πολύ δημιουργικός, κι εξέφραζε με έντονο τρόπο τις καλλιτεχνικές του ανησυχίες. Ζωγράφιζε εκπληκτικούς πίνακες, ενώ παράλληλα δοκίμαζε διάφορες τεχνικές. Ήταν αποφασισμένος να το ασκήσει ως επάγγελμα. Ακόμη έχω μερικούς από τους πίνακές του.

Μου μίλησε και ο ίδιος για το πρόβλημά του αργότερα και ήταν η πρώτη φορά που ανοίχτηκε και μιλήσαμε σοβαρά. Τα συναισθήματα ήταν αμοιβαία. Μοιραζόμασταν τις καλύτερες στιγμές, μεταξύ μας είχε δημιουργηθεί μια αδερφική σχέση και ήξερα πως ο δρόμος μας ήταν κοινός.

Τα χρόνια πέρασαν, μαζί έφευγε και η ξεγνοιασιά της εφηβείας. Η ευφορία και ο προβληματισμός που χαρακτήριζε την ψυχή του Φιλίπ, σταδιακά μετατράπηκαν σε βαρύ φορτίο θλίψης και ανασφάλειας. Τώρα κατανοούσε σε βάθος το πρόβλημά του, γιατί απλά δε θυμόταν τίποτα από την εφηβική του ηλικία.

Εκείνη την εποχή νοικιάσαμε ένα δυάρι στην Πράγα. Είχα περάσει στο τμήμα Οικονομικής Επιστήμης και χρειαζόμουν χώρο διαμονής. Ο Φιλίπ πέτυχε τον στόχο του: να περάσει στη Σχολή Καλών Τεχνών. Αναγκαζόμουν να δουλεύω για να καλύψουμε τα έξοδά μας, γιατί η οικονομική ενίσχυση από την οικογένεια του Φιλίπ δεν επαρκούσε. Έτσι περάσαμε τα καλύτερα μας χρόνια, στην ομορφότερη πόλη της Ευρώπης.

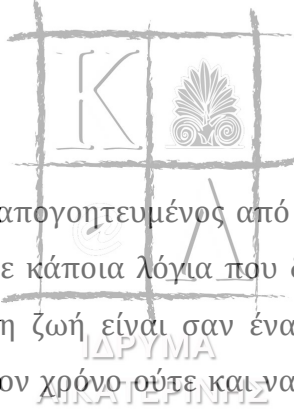

Η διασκέδαση δεν έλειπε από το πρόγραμμά μας. Θυμάμαι που ένα βράδυ, προς το τέλος των σπουδών, είχαμε βγει για φαγητό μαζί με κάποιους συμφοιτητές μας. Τότε ήταν που γνώρισε την Ελίζα Καρζίνκα, μια συμφοιτήτριά μου από το Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων. Θυμάμαι πώς είχε θαμπωθεί από την παρουσία της, τον χαρακτήρα της, την μόρφωσή και την σταθερότητα των απόψεών της. Μα ήταν ένας θαυμασμός, που εξελίχτηκε σε έρωτα αφιερωμένο στο πνεύμα και στην προσωπικότητα. Και ήταν αίσθημα αμοιβαίο και σπάνιο. Γι' αυτό δεν ξαφνιάστηκα όταν λίγους μήνες μετά την τελετή της αποφοίτησης και την απονομή των πτυχίων, ανακοίνωσαν τον γάμο τους.

Η Ελίζα είχε μάθει, φυσικά, για το πρόβλημα του Φιλίπ και έδειχνε την ίδια αν όχι περισσότερη κατανόηση και συμπάρασταση από μένα. Ακόμα και λίγα χρόνια μετά τον γάμο, όταν ο Φιλίπ είχε ξεχάσει τις λεπτομέρειες, τα γεγονότα και τα πρόσωπα, η Ελίζα δεν έδειχνε την συγκίνησή της.

Η περίοδος που γνώρισε την Ελίζα ήταν η καλύτερη της ζωής του. Ήταν πιο ευχάριστος και είχε ξεχάσει για λίγο τα προβλήματά του. Άλλαξε σπίτι για να μένει μαζί της, κι εγώ βρήκα το δικό μου. Όμως στον επαγγελματικό τομέα είχε, επίσης, επιτυχίες. Μετά την αποφοίτησή του, είχε αρχίσει να ζωγραφίζει τον ένα πίνακα μετά τον άλλο, και τον ένα καλύτερο από τον άλλον, ελπίζοντας πως μια μέρα θα βγουν στην αγορά. Κι όντως, αφού τον γνώρισα στον πατέρα ενός συμφοιτητή μου, ο οποίος ήταν ιδιοκτήτης πινακοθήκης, εντυπωσιάστηκε από το έργο του και δέχτηκε να εκτεθούν αρκετοί πίνακες. Έτσι ξεκίνησε την καριέρα του.

Ο γάμος, ωστόσο, τον ωρίμασε και άρχισε να βλέπει την ζωή με διαφορετική ματιά. Από μικρός ανέπτυξε την κριτική σκέψη, μελετούσε διάφορα και σχημάτιζε απόψεις, οι οποίες με τον καιρό διαμορφώνονταν. Ωστόσο μετά τον γάμο, η σκέψη του ωρίμασε και οι απόψεις του ήταν πιο ολοκληρωμένες. Πολλές φορές με μια σύντομη κουβέντα μαζί του, εύρισκα τη λύση στα προβλήματά μου. Τα λόγια του ήταν σοφά και χρησιμοποιούσε μια τακτική, όταν του εκμυστηρευόσουν το πρόβλημά σου, με την οποία το έκανε να φαίνεται τόσο ασήμαντο που εύρισκες μια λύση αμέσως ή έπαυες να σε απασχολεί. Συμφωνούσα πολλές φορές με τις ιδέες του και είχα μάθει πάρα πολλά από αυτόν.

Μια φορά που ένιωθα απογοητευμένος από την ζωή μου, και τα λάθη που είχα κάνει μέχρι τότε, μου είπε κάποια λόγια που δεν ξεχνάω ακόμα και σήμερα: «Φαντάσου» μου είπε, «πως η ζωή είναι σαν ένα τρένο. Περνάει γρήγορα. Δεν μπορούμε να σταματήσουμε τον χρόνο ούτε και να τον γυρίσουμε πίσω. Γι' αυτό, καθώς αυτό το τρένο περνάει, πρέπει να προσπαθήσεις, να κοιτάξεις σε όσα περισσότερα παράθυρα μπορείς. Όσα περισσότερα παράθυρα, τόσες και οι ωραίες στιγμές. Σε κάθε παράθυρο υπάρχει κάτι ξεχωριστό και κάτι γνώριμο. Νέα πρόσωπα, νέες καταστάσεις... όμως, δεν πρέπει να ξεχνάς και τις πόρτες. Σημαντικές ευκαιρίες για έντονες εμπειρίες και ριζοσπαστικές αλλαγές. Αυτές πρέπει να τις εκμεταλλεύεσαι, μην τις αφήνεις να περνάνε. Εκεί είναι το λάθος σου.

Αυτό το τρένο μπορεί να είναι καθαρό ή βρώμικο, όμορφο ή άσχημο, ευχάριστο ή θλιβερό, ξεχωριστό ή απλό, μακρύ ή κοντό, πάντοτε ανάλογα με το άτομο και την προσωπικότητα. Πολλές φορές, οι ράγες του δικού σου τρένου συμπίπτουν με τις ράγες κάποιου άλλου. Τότε είναι που μπαίνουν σημαντικά πρόσωπα στη ζωή σου.

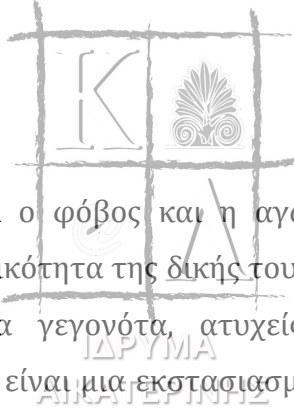
Το δικό σου τρένο είναι ξεχωριστό, όρμησε στις ανοικτές πόρτες και μην το αφήνεις να περνά απαρατήρητο».

Κι όντως, μετά από αυτό, άρχισα να περιποιούμαι το τρένο μου και να ζω διαφορετικά. Αυτά τα χρόνια, έγινα μάρτυρας των άκαρπων προσπαθειών του να κρατήσει έστω και για λίγο ζωντανή μια στιγμή, από την ζωή του που κυλούσε χωρίς νόημα. Αυτό ήταν το ημερολόγιό του. Εκεί, κατέγραφε τις σκέψεις του, τις ιδέες του, τις απόψεις και τις εμπειρίες του, πριν βυθιστούν στα απύθμενα νερά της λήθης. Το ημερολόγιο αυτό μου το άφησε μετά τον θάνατό του και το φυλάω με προσοχή.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα της ευφυΐας και της ωριμότητάς του ήταν, όταν κάποτε καθώς περπατούσαμε έξω από μια ψυχιατρική κλινική τον ρώτησα:

«Αλήθεια, Φιλίπ, τι πιστεύεις ότι είναι ένας τρελός; Μπορείς να δώσεις έναν ορισμό;»

Κοίταξε το απόκοσμο κτίριο και μου απάντησε μ' ένα σκεφτικό βλέμμα: «Μμμ, θα έλεγα πως δεν είναι αυτό που νομίζουν οι περισσότεροι. Μπορεί, μάλιστα να τους αδικούμε. Ένας τρελός, είναι μια βασανισμένη ψυχή, ένας άνθρωπος που

το υποσυνείδητό του σκιάζει ο φόβος και η αγωνία. Είναι μια παρεξηγημένη ύπαρξη, που ζει στην πραγματικότητα της δικής του φαντασίας... ένας κόσμος, που τον στολίζουν παραποιημένα γεγονότα, ατυχείς παρερμηνείες του κόσμου, ανασφάλειες και πόνος. Ίσως, είναι μια εκστασιασμένη μορφή, που η αλήθεια του δεν συμπίπτει με τη δική μας και ζει στον αιώνιο λήθαργο που ονομάζουμε 'παράνοια'».

Η αλήθεια είναι πως ξαφνιάστηκα με την απάντησή του και έμεινα να τον κοιτάζω για ώρα. Γέλασε με την έκφρασή μου, χωρίς να καταλαβαίνει πόσο πραγματικά τον εκτιμούσα για την ξεχωριστή του προσωπικότητα. Ακόμα και οι πίνακές του, χαρακτηρίζονταν από ένα είδος πρωτοτυπίας. Αυτό οφειλόταν στο γεγονός ότι πολλές φορές άρχιζε να ζωγραφίζει, αλλά στην πορεία ξεχνούσε τον αρχικό του σκοπό και συνέχιζε με διαφορετικές ιδέες. Έτσι έβγαινε κάτι πολύ ενδιαφέρον. Ήταν πραγματικά μια μηχανή ιδεών...

Ωστόσο τα χρόνια πέρασαν και το παρελθόν του, χανόταν σαν τις σκισμένες σελίδες ενός βιβλίου, που τις σκορπάει ο άνεμος. Η ζωή του ήταν σαν ένα κούτσουρο που καιγόταν χωρίς να αφήνει στάχτες. Τα σημαντικότερα πρόσωπα γι' αυτόν ήμασταν η Ελίζα, εγώ και ο γιος του, που γεννήθηκε λίγα χρόνια μετά τον γάμο τους. Αυτός ήταν ο μόνος που κατάφερε να δώσει νόημα στην ζωή του. Του αφιέρωνε το μεγαλύτερο μέρος της μέρας. Τον πήγαινε σχολείο, παίζανε μαζί, του διάβαζε παραμύθια και πιστεύω πως δεν είχε νιώσει μεγαλύτερη αγάπη για κανέναν άλλο στον κόσμο από αυτήν που είχε για εκείνον.

Υπήρχαν, παρ' όλα αυτά ακόμα, τα ήσυχα απογεύματα που καθόμασταν στη βιβλιοθήκη του σπιτιού μου και συζητήσαμε. Οι σημαντικές αυτές στιγμές μεταξύ φίλων. Πολλές φορές, μου ζητούσε να του διηγηθώ εμπειρίες και στιγμές που είχαμε ζήσει μαζί. Κι εγώ, του μιλούσα για την παιδική μας ηλικία και για ξένοιαστες εποχές, κι όταν τελείωνα, γέλαγε με την αθωότητά μας, αλλά τα δάκρυα δεν αργούσαν να γεμίσουν τα μάτια του.

Μια φορά που πραγματικά συγκινήθηκα, ήταν, όταν παρακάλεσε την Ελίζα να του εξιστορήσει τα γεγονότα της ημέρας που γεννήθηκε ο γιος τους. Θυμάμαι πώς η Ελίζα, του διηγήθηκε με κάθε λεπτομέρεια τα πάντα και τότε ήταν που

συνειδητοποίησα το βαθύτερο νόημα των αναμνήσεων. Υπάρχουν κάποιες στιγμές, που σημαδεύουν τον άνθρωπο και γίνονται μάθημα ζωής, είναι όμως κι άλλες που του αλλάζουν την ζωή. Αυτές, συνήθως, δεν τις ξεχνά ποτέ.

Και τώρα, καθώς πλησιάζω στο τέλος της αφήγησής μου, θα γράψω για τις σκοτεινότερες σελίδες της ζωής του Σκάι για τον λόγο που τον οδήγησε στην αφαίρεσή της. Ήταν μια στιγμή που ο κόσμος έκλεινε γύρω του και πίστευα πως από στιγμή σε στιγμή θα τον έπνιγε. Ήταν τότε που πληροφορήθηκε για τον θάνατο του Βασλάβ, του γιου του. Όλα τα δελτία ειδήσεων εκείνο το βράδυ έλεγαν για το θάνατο του εφτάχρονου Βασλάβ Φρίγκελμαν και άλλων παιδιών του 1^{ου} Δημοτικού σχολείου της Λιτομερζίτσκα, σε τροχαίο ατύχημα με το σχολικό. Τη μοναδική φορά που ο Φιλίπ δεν πήγε ο ίδιος τον γιο του στο σχολείο...

Κάτι που είχα διαβάσει στις τελευταίες σελίδες του ημερολογίου του ήταν: «Και τώρα που ο γιος μου έφυγε, ένα αφόρητο αίσθημα με κυριεύει κι ένα ερώτημα μου βασανίζει το μυαλό. Ήμουν άραγε καλός πατέρας; Κι όμως... δεν θυμάμαι... Και φοβάμαι, πως μια μέρα θα ξεχάσω ακόμα και το χαμόγελο του γιου μου...»

Σταμάτησα να γράφω, και κοίταξα έξω από το παράθυρο. Είχε αρχίσει να ξημερώνει. Άφησα κάτω το στυλό, έκλεισα το φως και ξάπλωσα για μια ακόμα φορά στο αναπαυτικό μου κρεβάτι. Σκέφτηκα πως αυτό που έγραψα, ήταν καρπός των αναμνήσεών μου. Κάτι που οι περισσότεροι στις μέρες μας το θεωρούν δεδομένο και δεν ξέρουν πώς είναι να ζεις χωρίς αυτές...